

Sygn. akt I UZ 45/18

POSTANOWIENIE

Dnia 19 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania D. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

o ustalenie kapitału początkowego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 grudnia 2018 r.,

zażalenia ubezpieczonej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T., decyzją z 30 września 2015 r., odmówił wnioskodawczyni D. S. ustalenia kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r., ponieważ przed tą datą nie podlegała ubezpieczeniom społecznym.

Sąd Okręgowy w Ł., wyrokiem z 14 października 2016 r., oddalił odwołanie wnioskodawczyni od decyzji organu rentowego.

Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z 11 stycznia 2018 r., oddalił apelację wnioskodawczyni.

D. S. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 11 stycznia 2018 r. Wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego została oznaczona przez pełnomocnika wnioskodawczyni na kwotę 12.000 zł.

Zarządzeniem z 10 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] wezwał pełnomocnika skarżącej do uzupełnienia braków formalnych skargi kasacyjnej przez wskazanie sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia.

W wykonaniu tego zarządzenia, w piśmie procesowym z 12 czerwca 2018 r., pełnomocnik skarżącej podniósł, że wartość przedmiotu zaskarżenia została oznaczona w apelacji na kwotę 12.000 zł. Sąd nie kwestionował wskazanej wartości i nie przeprowadził dochodzenia zgodnie z art. 25 k.p.c., a zarzut błędnej wartości przedmiotu sporu nie został podniesiony przez organ rentowy po doręczeniu odpisu apelacji zgodnie z art. 25 k.p.c. W związku z tym doszło do utrwalenia wartości przedmiotu zaskarżenia, zatem w sytuacji zaskarżenia wyroku Sądu Apelacyjnego w całości wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczona w skardze kasacyjnej powinna być tożsama z wartością podaną w apelacji.

Sąd Apelacyjny w [...], postanowieniem z 28 czerwca 2018 r., odrzucił skargę kasacyjną D. S. z powodu braku limitującej dopuszczalność skargi wartości przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Sprawa z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych o ustalenie kapitału początkowego jest sprawą o prawo majątkowe. W takiej sprawie odwołujący się od decyzji organu rentowego ma więc obowiązek oznaczenia w odwołaniu wartości przedmiotu sporu, a w postępowaniu kasacyjnym wartości przedmiotu zaskarżenia, bo od tej wartości (wynoszącej co najmniej 10.000 zł) zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej. W związku z tym w orzecznictwie wielokrotnie zwracano uwagę, że wartość przedmiotu zaskarżenia, określona przez stronę wnoszącą skargę kasacyjną z naruszeniem reguł wynikających z art. 19-24 k.p.c., nie jest wiążąca dla oceny dopuszczalności skargi i podlega sprawdzeniu zarówno przez sąd drugiej instancji, jak i sąd kasacyjny.

W skardze kasacyjnej wniesionej w rozpoznawanej sprawie oznaczono wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego na kwotę 12.000 zł, jednak w odpowiedzi na zarządzenie przewodniczącego pełnomocnik skarżącej nie wyjaśnił sposobu wyliczenia tej wartości, co w rezultacie uniemożliwiło sądową kontrolę dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie ma znaczenia podnoszona przez pełnomocnika skarżącej okoliczność, że do tej pory wartość przedmiotu sporu (zaskarżenia) nie była kwestionowana. Sąd, do którego wnosi się skargę kasacyjną (w pierwszej kolejności jest to sąd drugiej instancji, który dokonuje wstępnej oceny tego środka zaskarżenia), jest każdorazowo zobowiązany do przeprowadzenia kontroli dopuszczalności skargi, niezależnie od tego, czy we wcześniejszych fazach sporu sądowego taka weryfikacja miała miejsce (odmiennie niż w przypadku apelacji; por. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 kwietnia 2015 r., II PZ 5/15, LEX nr 1681507). Ta powinność dotyczy również spraw z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych o ustalenie kapitału początkowego, w których dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia. W takich sprawach, zarówno sąd drugiej instancji, jak i Sąd Najwyższy, na podstawie prawnej wynikającej z art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c., mają obowiązek przeprowadzenia kontroli dopuszczalności skargi w kontekście wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Nie można więc zgodzić się z argumentacją przedstawioną przez pełnomocnika skarżącej jakoby w zaistniałej sytuacji procesowej Sąd Apelacyjny był niejako „związany” wartością przedmiotu sporu (zaskarżenia) określoną w apelacji.

Skoro pełnomocnik skarżącej nie przedstawił sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, to tym samym nie uzupełnił braków formalnych skargi kasacyjnej. W konsekwencji skarga, jako niespełniająca wymogów formalnych, podlegała odrzuceniu.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] wniosła odwołująca się D. S. W zażaleniu jej pełnomocnik podniósł zarzut naruszenia art. 398⁶ § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 126¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 26 k.p.c. przez bezzasadne zakwestionowanie wartości przedmiotu zaskarżenia i odrzucenie skargi kasacyjnej, podczas gdy nie była ona dotknięta brakami formalnymi. Pełnomocnik wniósł o

uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych.

Uzasadniając stawiany zarzut, pełnomocnik podniósł, że w skardze kasacyjnej, zgodnie z wymaganiem art. 126¹ § 1 k.p.c., wskazana została wartość przedmiotu zaskarżenia, w związku z czym skarga nie była dotknięta w tym zakresie brakiem formalnym, a zatem nie istniały podstawy do jej odrzucenia. Sąd Apelacyjny wezwał, co prawda, pełnomocnika do usunięcia braku formalnego skargi kasacyjnej przez wskazanie sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, jednak w rzeczywistości nie był to brak formalny, skoro wartość ta została wskazana, a sąd drugiej instancji nie miał podstaw do badania wartości przedmiotu zaskarżania, bowiem ta zgodnie z art. 26 k.p.c. została utrwalona na wcześniejszym etapie postępowania. Wnioskodawczyni złożyła apelację, w której została oznaczona wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 12.000 zł. Ta wartość nie została zakwestionowana ani przez Sądy pierwszej lub drugiej instancji, ani przez stronę przeciwną. Wobec tego wartość ta uległa utrwaleniu, a Sąd Apelacyjny nie miał podstaw do ponownego ustalania i weryfikowania tej wartości w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione.

Skarga kasacyjna – jako szczególny środek zaskarżenia, wnoszony poza tokiem instancji od prawomocnych orzeczeń – musi spełniać wyznaczone ustawowo wymagania, które określają jej dopuszczalność. Sprawa o ustalenie kapitału początkowego nie jest sprawą o świadczenie z ubezpieczenia społecznego lub zaopatrzenia emerytalnego ani sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, nie została zatem wymieniona wśród spraw, w których skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, określonych w zamkniętym katalogu zawartym w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 grudnia 2016 r., II UZ 58/16, LEX nr 2203516). Do skargi kasacyjnej w rozpoznawanej sprawie znajduje więc

zastosowanie zasada ogólna, zgodnie z którą skarga nie przysługuje w sprawach (z zakresu ubezpieczeń społecznych) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Przepis art. 398² § 1 k.p.c. ma przy tym charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne, zależne wyłącznie od woli stron, „oznaczenie” wartości przedmiotu zaskarżenia po to, żeby uzyskać uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna.

Wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie o ustalenie wysokości kapitału początkowego stanowi różnica między wysokością kapitału początkowego wskazywaną (postulowaną) przez wnioskodawcę i wysokością wyliczoną przez ZUS w objętej odwołaniem decyzji (tak w postanowieniu Sądu Najwyższego z 6 października 2009 r., II UZ 31/09, LEX nr 583823). Istnieje możliwość ustalenia przybliżonej wartości tej różnicy. Dlatego Sąd Apelacyjny wezwał pełnomocnika skarżącej do przedstawienia sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia.

Weryfikacja wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej ma na celu sprawdzenie czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą według art. 398² § 1 k.p.c. Nie może być ona utożsamiana ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 k.p.c. i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają potrzebę ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości opłat sądowych należnych od pozwu, o tyle gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych potrzeba taka nie występuje, ważne jest natomiast, aby rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procedury cywilnej. Sprawdzanie wartości przedmiotu sporu na początku procesu cywilnego (art. 25 i 26 k.p.c.) służy zatem innym celom niż sprawdzanie wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego (art. 398² § 1 k.p.c.). W rezultacie nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji (na etapie postępowania apelacyjnego) nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej.

Zgodnie z art. 398²¹ k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym ma „odpowiednie” zastosowanie m.in. art. 368 § 2 k.p.c., który w zdaniu trzecim przewiduje, że przepisy art. 19-24 i 25 § 1 k.p.c. stosuje się „odpowiednio”. Oznacza to, że podana błędnie w postępowaniu instancyjnym wartość przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia apelacją nie jest wiążąca dla postępowania kasacyjnego, a w rezultacie zarówno sąd drugiej instancji, jak i Sąd Najwyższy w ramach badania warunków formalnych skargi kasacyjnej, może sprawdzić czy podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia jest zgodna z zasadami jej ustalania zawartymi w art. 19-24 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 2 lutego 2011 r., II CZ 197/10, LEX nr 738550; z 26 stycznia 2012 r., III UZ 31/11, LEX nr 1130398 oraz z 25 października 2017 r., II UZ 83/17, LEX nr 2427174).

Należy również zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowane jest stanowisko, iż sąd drugiej instancji jest nie tylko uprawniony, lecz także zobowiązany do sprawdzenia – w razie wątpliwości – oznaczonej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje skontrolowanie danych składających się na tę wartość oraz podanego przez skarżącego sposobu jej obliczenia, natomiast nie zakłada powinności jej samodzielnego ustalenia. Sąd Apelacyjny miał więc podstawy do zażądania od składającego skargę kasacyjną pełnomocnika wyjaśnienia sposobu obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Pełnomocnik skarżącej nie uczynił zadość wymaganiom Sądu. W tym stanie rzeczy zaistniała okoliczność uzasadniająca odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu niewykonania zarządzenia przewodniczącego i nieusunięcia braków formalnych skargi.

W orzecznictwie przyjmuje się jednolicie, że skarga kasacyjna podlega odrzuceniu, jeżeli mimo wezwania sądu do podania podstawy i sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego, strona sposobu tego nie wskazuje bądź wskazuje go niewłaściwie (pozornie), w oderwaniu od obiektywnego kryterium i podstaw, na których powinno być oparte obliczenie, oraz nieadekwatnie do przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną (tak m.in. w postanowieniu Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2008 r., II UZ 44/07, LEX nr 817537).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie. Dlatego też, na

podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.